

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет економічний

Кафедра економічної кібернетики

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Моделі аналізу соціуму

Освітня програма Економічна кібернетика

Спеціальність 051 Економіка

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від 29 серпня 2022 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до навчальної дисципліни
3. Мета та цілі навчальної дисципліни
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання
7. Система оцінювання навчальної дисципліни
8. Політика навчальної дисципліни
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Моделі аналізу соціуму
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Викладач (-і)	к.е.н., доц. Пілько А.Д.
Контактний телефон викладача	+38(050)3735287
Е-mail викладача	andriy.pilko@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредитів ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro
Консультації	Згідно розкладу консультацій
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Моделі аналізу соціуму» є курсом, вивчення якого передбачено освітньою програмою підготовки фахівців освітнього рівня «бакалавр», спеціальності «Економіка». В умовах проведення економічних реформ та системних трансформацій, котрі торкаються практично усіх без винятку сфер життя, формування навиків розробки моделей, котрі описують процеси, які відслідковуються в різних сферах життя суспільства є актуальним для фахівця економічного профілю. Даний курс передбачає інтеграцію соціологічного та економічного підходів до вивчення суспільства та процесів які в ньому відбуваються з можливостями економіко-математичного моделювання процесів та систем. В рамках вивчення дисципліни досліджуються взаємозв'язки та взаємообумовленість економічних та соціальних процесів, моделюються можливості та суперечності оптимального поєднання принципів економічної ефективності та соціальної справедливості, а також розглядаються прикладні аспекти моделювання процесів оцінювання та аналізу рівня асиметрії соціо-еколого-економічного розвитку, соціальної та економічної безпеки, соціального напруження та протестного потенціалу.</p> <p>Такий підхід дозволяє ефективно вирішувати складні задачі в економічній та соціальній сферах, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методичних підходів як економічної науки, так і галузевих соціологічних наук.</p> <p>Дисципліна «Моделі аналізу соціуму» передбачає формування в майбутніх спеціалістів системи знань щодо застосування існуючих та розробки нових концептуальних та математичних моделей аналізу соціальних, економічних та політичних процесів в суспільстві в сучасних умовах.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета навчальної дисципліни полягає в вивченні особливостей формалізації суспільних процесів та розробки моделей аналізу економічних, соціальних та політичних процесів, а також в формуванні в студентів умінь і навичок з прикладного застосування таких моделей.</p> <p>Мета реалізується через цілі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ознайомлення студентів зі структурою, категоріями, концепціями та напрямками поточних і перспективних досліджень економічного, соціального та політичного життя сучасного суспільства; 2) формування умінь і навичок з розробки моделей, котрі передбачають можливість проведення аналізу соціальних, економічних та політичних процесів в сучасному суспільстві, а також аналізу ефективності інститутів; 3) ознайомлення студентів з особливостями та завданнями соціального моделювання в контексті дослідження питань оцінювання, аналізу та прогнозування рівня асиметрії розвитку, соціального напруження, протестного потенціалу, соціальної та економічної безпеки. 	
4. Компетентності	
<p>ІК - Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в економічній сфері, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки.</p>	

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел

ЗК09. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.

ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

СК04. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати.

СК05. Розуміння особливостей сучасної світової та національної економіки, їх інституційної структури, обґрунтування напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

СК08. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.

СК10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.

СК14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

5. Результати навчання

ПР01. Асоціювати себе як члена громадянського суспільства, наукової спільноти, визнавати верховенство права, зокрема у професійній діяльності, розуміти і вміти користуватися власними правами і свободами, виявляти повагу до прав і свобод інших осіб, зокрема, членів колективу.

ПР02. Відтворювати моральні, культурні, наукові цінності, примножувати досягнення суспільства в соціально-економічній сфері, пропагувати ведення здорового способу життя.

ПР07. Пояснювати моделі соціально-економічних явищ з погляду фундаментальних принципів і знань на основі розуміння основних напрямів розвитку економічної науки.

ПР08. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач.

ПР17. Виконувати міждисциплінарний аналіз соціально-економічних явищ і проблем в одній або декількох професійних сферах з врахуванням ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.

ПР24. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо на основі етичних принципів, цінувати та поважати культурне різноманіття, індивідуальні відмінності людей.

6. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни – 90 год.

Вид заняття		Загальна кількість годин			
Лекції		16			
Практичні		14			
Самостійна робота		60			
Ознаки навчальної дисципліни					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна / вибіркова		
7	051 Економіка	4	Нормативна		
Тематика навчальної дисципліни					
Тема, план	Форма заняття	Літерату ра	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Соціальне моделювання: суть,	Лекція, практичне	[1-14;5,9]	Опрацюва ти	0,1	До наступного

<p>завдання та місце в системі знань про економіку та суспільство Об'єкт, предмет та методи соціального моделювання. Функції соціального моделювання. Основні типи моделей, які використовуються в процесі вивчення соціально-економічних процесів. Історія становлення соціального моделювання. Взаємозв'язок соціального моделювання з іншими науками. Соціокібернетика та сучасні напрями розвитку соціального моделювання. Математична соціологія.</p>	заняття		лекційний матеріал, Підготуватися до практичного заняття, тести		заняття за розкладом
<p>Тема 2. Системний підхід до математичного моделювання в соціальних науках. Системний підхід та системний аналіз в дослідженні соціальних та економічних процесів. Системоутворюючі фактори та їх аналіз. Просторово-часова еволюція соціальних систем та її моделювання. Artificial social systems, Artificial social models, Socio-cognitive models, Socio-concrete models. Детерміновані та стохастичні моделі соціальних процесів. Методи моделювання в соціальній прогностиці. Трендові (екстраполяційні) моделі. Факторні (аналітичні) моделі. Імітаційне моделювання. Використання ЕОМ та великих інформаційних масивів (Big Data) у моделюванні соціальних процесів.</p>	Лекція, практичне заняття	[1-14; 2,3,5,14]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, тести	0,1	До наступного заняття за розкладом
<p>Тема 3. Аналіз інститутів та інституційного середовища Визначення поняття «інститут» в економічній соціології. Роль інститутів в житті суспільства. Види інститутів. Зміни соціально-економічних інститутів. Моделі аналізу впливу інститутів на життя</p>	Лекція, практичне заняття	[1-14; 2,3,5,14]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, інд. творчі завдання,	0,1	До наступного заняття за розкладом

суспільства. Ефективність інститутів. Аналіз впливу інституційного середовища на ефективність інститутів			тести		
Тема 4. Моделювання економіки Моделювання ринкових процесів. Моделювання поведінки виробника та споживача. Моделі взаємодії виробників та споживачів. Макроекономічне моделювання. Модель міжгалузевого балансу. Моделювання фіскальних та монетарних механізмів.	Лекція, практичне заняття	[1-14; 7-9,11]	Опрацювати лекційний матеріал, тестування до теми.	0,1	До наступного заняття за розкладом
Тема 5. Соціальне моделювання як інструмент забезпечення національної безпеки Сутність та зміст категорії «безпека». Безпекознавство як перспективний напрям міждисциплінарних досліджень. Соціальна безпека та підходи до її моделювання. Моделювання інституціонального середовища забезпечення безпеки соціальних систем.	Лекція, практичне заняття	[1-14; 1,5,112]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, тести	0,1	До наступного заняття за розкладом
Тема 6. Моделювання асиметрій соціо-еколого-економічного розвитку Поняття нерівномірності та асиметрії розвитку. Оцінювання рівня асиметрії соціо-еколого-економічного розвитку. Аналіз та прогнозування впливу асиметрії розвитку на показники соціального та економічного розвитку.	Лекція, практичне заняття	[1-14; 2,5,7,11,13]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, тести	0,2	До наступного заняття за розкладом
Тема 7. Моделювання показників стану суспільства: соціальна напруженість та соціальна безпека Соціальне напруження як індикатор стану суспільства. Концептуальна модель оцінювання та аналізу соціального напруження. Кількісні методики оцінювання рівня соціального напруження. Моделювання порогових рівнів економічної	Лекція, практичне заняття	[1-14; 1,5,9,11,14]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, тести	0,2	До наступного заняття за розкладом

та соціальної безпеки.					
Тема 8. Моделювання протестного потенціалу суспільства. Протестний потенціал суспільства та його характеристики. Формування та розвиток протестного потенціалу. Моделювання соціально-політичних процесів та протестного потенціалу. Теорія гладких відображень та динамічних біфуркацій. Теорія катастроф.	Лекція, практичне заняття	[1-14; 7-9,11]	Опрацювати лекційний матеріал, підготуватися до практичного заняття, тести, захист письмової роботи	0,1	До наступного заняття за розкладом
7. Система оцінювання навчальної дисципліни					
Загальна система оцінювання курсу	<p>100 бальна – 50 балів протягом семестру (поточна успішність, тести в дистанційній формі, написання та захист розрахункових робіт, індивідуальних творчих завдань, контрольна робота) та 50 балів за екзамен;</p> <p>“відмінно” – студент демонструє повні і глибокі знання навчального матеріалу, достовірний рівень розвитку умінь та навичок, правильне й обґрунтоване формулювання практичних висновків, наводить повний обґрунтований розв’язок прикладів та задач, аналізує причинно-наслідкові зв’язки; вільно володіє науковими термінами;</p> <p>“добре” – студент демонструє повні знання навчального матеріалу, але допускає незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосувати його до розв’язання конкретних прикладів та задач, у деяких випадках нечітко формулює загалом правильні відповіді, допускає окремі несуттєві помилки та неточності розв’язках;</p> <p>“задовільно” – студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не завжди вміє правильно застосувати набуті знання до розв’язання конкретних прикладів та задач, нечітко, а інколи й невірно формулює основні твердження та причинно-наслідкові зв’язки;</p> <p>“незадовільно” – студент не володіє достатнім рівнем необхідних знань, умінь, навичок, науковими термінами.</p>				
Вимоги до письмової роботи	Відповідно до навчального плану, студент виконує підсумкову роботу (індивідуальне творче завдання). Головна мета роботи – перевірка самостійної роботи студентів в процесі навчання, виявлення ступеня засвоєння ними теоретичних положень курсу. При розв’язанні задач студент має детально вказувати, яким саме був хід його роздумів, якими підходами та міркуваннями він користувався, які самостійні висновки вдалося отримати.				
Семінарські заняття	Практичне заняття проводиться з метою формування у студентів умінь і навичок з предмету, вирішення сформульованих завдань, їх перевірка та оцінювання. За метою і структурою практичні заняття є ланцюжком, який пов’язує теоретичне навчання і навчальну практику з дисципліни, а також передбачає попередній контроль знань студентів. Оцінка за практичне заняття враховується при виставленні підсумкової оцінки з дисципліни.				
Умови допуску до підсумкового контролю	<ul style="list-style-type: none"> – оцінка за поточне тестування (30 балів); – оцінка за відповіді на всі основні та додаткові 				

	запитання під час аудиторних занять (5 балів); – оцінка за підсумкову роботу (15 балів)
8. Політика навчальної дисципліни	
<p>- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);</p> <p>- опрацювання теоретичного матеріалу, виконання розрахункових робіт, проходження тестування в системі дистанційного навчання, виконання індивідуальних творчих завдань;</p> <p>- опрацювання і підготовка до дискусій з приводу матеріалу, викладеного в хрестоматіях для самостійної роботи;</p> <p>- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;</p> <p>- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації».</p> <p>Засвоєння пропущеної теми лекції з поважної причини перевіряється під час складання підсумкового контролю. Пропуск лекції з неповажної причини відпрацьовується студентом відповідно вимог кафедри, що встановлені на засіданні кафедри (співбесіда, реферат тощо).</p> <p>Пропущені практичні, семінарські та лабораторні заняття, незалежно від причини пропуску, студент відпрацьовує згідно з графіком консультацій. Поточні незадовільні оцінки, отримані студентом під час засвоєння відповідної теми на практичному занятті перескладаються викладачеві, який веде заняття до складання підсумкового контролю з обов'язковою відміткою у журналі обліку роботи академічних груп.</p> <p>Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Кодексом честі та Положенням про запобігання та виявлення плагіату Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/.</p> <p>Перезарахування результатів неформальної освіти відбувається згідно Положення про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ПНУ https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_o_svita.pdf</p>	
9. Рекомендована література	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Лукашевич М.П. Соціологія економіки Підручник. – К.: Каравела, 2009. – 280 с. 2. Левін О.Л. Економічна соціологія як наука. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ 2019. С. 58-71 3. Вербець В.В. Соціологія : навчальний посібник / В.В. Вербець, О.А. Субот, Т.А. Христюк. К. : КОНДОР, 2009. 550 с. 4. Матвеев С.О., Лясота Л.І. Економічна соціологія. Підручник. – Суми: Університетська книга, 2006. – 184 с. 5. Туленков М.В. Соціологія економіки //Соціологія. Загальний курс: підручник.-2-е вид./М.П.Лукашевич, М.В.Туленков. – К.: Каравела, 2018. 6. Основи економічної соціології: навчально-методичний посібник / Н.В. Коваліско, А.І. Кудринська. – Львів. 2016. – 442 с. 7. Соціологія економіки: Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавр за спеціальністю 231 «Соціальна робота» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Піхорович В.Д. – Електронні текстові дані (1 файл: 117 Кбайт). – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 65 с. 8. Пілько А.Д. Формування моделі оцінювання та аналізу соціального напруження та її застосування в дослідженнях соціально-економічного розвитку регіону. Наукові перспективи. 2022. № 1 (19). С. 361-375. 9. Пілько А.Д. Формування концептуальної моделі аналізу соціальної напруженості. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2022. № 35. – С. 61-66. 10. Пілько А.Д. Аналіз соціальної напруженості як перспективний напрям розвитку соціального моделювання. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2022. №37. – с. 163-168. 11. Пілько А. Д. Моделі оцінювання та аналізу асиметрії регіонального розвитку / А. Д. Пілько, Т. П. Гарда // Економіка розвитку. – 2018. – № 2 (86). – С. 24–35. 12. Pilko, A., Stefinin, V., Danylo, S., Popadynets, N. (2022). The Impact of Investment Activity Parameters on Uneven Development of the Regions of Western Ukraine. In: Elhoseny, M., Yuan, X., Krit, Sd. (eds) Distributed Sensing and Intelligent Systems. Studies in Distributed Intelligence . Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-64258-7_34 	

13. Пілько А.Д. Моделі аналізу соціальної напруженості та протестного потенціалу в територіальних системах регіону. *Materialy IX Mezinarodni vedecko-prakticka conference "Predni Vedecke Novinky – 2013"* 27 srpna – 05 zari 2013 roku (Praha. Publishing House "Education and Science", 2013), p.50-55.
14. Соціальна напруженість у кризовому соціумі: соціальнопсихологічний аналіз / [О.Г. Злобіна, М.О. Шульга, Л.Д. Бевзенко та ін.]; за наук. ред. О.Г. Злобіної. – Київ : Ін-т соціології НАН України, 2019. – 291 с.
15. Сірий Є.В. Теоретичні та методологічні засади системного аналізу та побудови концептуальної моделі соціальної напруженості / Є.В. Сірий // *Вісник ОНУ ім. І.І.Мечникова. Соціологія і політичні науки*. 2016. Т.21 Вип. 3(26). С. 49-60.
16. Сірий Є.В. Вибудова пізнавальної моделі соціальної напруженості: дискусійні аспекти / Є.В. Сірий // *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2018. № 1 (11). С. 95-103.
17. Mykola M. Slyusarevskyy, Svitlana Chunikhina, Maureen Flaherty Social tension as a macro indicator of the psychological well-being of society. *Wiadomości Lekarskie, Volume LXXIV, Issue 11 Part 1, November 2021*. P. 2812-2817.
18. Tamara Klebanova, Olha Rudachenko, Vitalii Gvozdytskyi, Mozgovyi Ievgen, Lidiya Guryanova Classification of Regions of Ukraine by the Level of Social Tension. *WSEAS TRANSACTIONS on SYSTEMS and CONTROL*. Volume 15, 2020 . p. 576-584.
19. Kakwani, N., Son, H.H. (2016). Measuring Social Tension. In: *Social Welfare Functions and Development*. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/978-1-137-58325-3_3
20. Фурашев В.М., Ланде Д.В. Соціальне моделювання – один з базових сучасних засобів забезпечення національної безпеки. *Інформація і право*. № 1. 2011. С. 69-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2011_1_15
21. Григорук П.М., Григорук С.С. Аналіз підходів до моделювання соціальної сфери регіону. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. – 2018. – Iss. 1(13) – pp. 88-96. – ISSN 2412-8368 http://archive.ws-conference.com/wp-content/uploads/ijite1_13.pdf
22. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Л84 Соціологія. Загальний курс: Підручник. – К.: Каравела, 2004. – 456 с.
23. Сидорчук О. Г. С 34 Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення [Текст] : монографія / О. Г. Сидорчук. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. – 492 с. – ISBN 978-617-644-045-1
24. Теорія управління безпекою соціальних систем : навчальний посібник / І. П. Отенко, Н. О. Москаленко, Г. Ф. Азаренков. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. – 220 с.
25. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження / М.А.Кальницька // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – Випуск 17. – 2017. – С. 566-571.
26. Підгірна В.Н. Соціальна безпека як пріоритетна складова національної безпеки України / В.Н. Підгірна, А.І. Магальяс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : nauka.kushnir.mk.ua/?p=26844.

Викладач

Пілько А.Д.